

Text dokumentu č. 3/1995 Sb.r.ES, ze dne 25.5.1993

3

Rozsudek

Evropského soudu pro lidská práva

ze dne 25. května 1993

Věc Kokkinakis (Rozsudek ve věci Kokkinakis versus Řecko)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva") a příslušných ustanovení Jednacího řádu, jako Senát, který tvořili následující soudci: R. Ryssdal, předseda, R. Bernhardt, L. - E. Pettiti, J. De Meyer, N. Valticos, S. K. Martens, I. Foighel, A. N. Loizou, M. A. Lopes Rocha a dále M. - A. Eissen, tajemník Soudu, a H. Petzold, zástupce tajemníka Soudu, po poradě Senátu, která se konala 27. listopadu 1992 a 19. dubna 1993, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

Postup

§ 1

Případ byl předán Soudu Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen "Komise") 21. února 1992 během tříměsíční lhůty stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti proti Řecké republice (č. 14 307/88), předložené Komisi podle článku 25 řeckým státním příslušníkem, panem Kokkinakisem, dne 22. srpna 1988. Požadavek Komise vycházel z článků 44 a 48 a prohlášení, jímž Řecko uznalo obligatorní pravomoc tohoto Soudu (článek 46). Předmětem uvedené žádosti bylo vydání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků odpovědného státu podle článků 7, 9 a 10.

§ 2

V odpovědi na dotaz učiněný podle ust. 33 § 3 (d) Jednacího řádu žadatel uvedl, že si přeje osobně se zúčastnit soudního řízení, a ustanovil advokáta, který jej bude zastupovat (ust. 30).

§ 3

Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován pan N. Valticos, zvolený soudce řecké národnosti (článek 43 Úmluvy), a pan R. Ryssdal, předseda Soudu (ust. 21 § 3 (b)). 27. února 1992 vylosoval předseda za přítomnosti tajemníka Soudu dalších sedm členů, a to pány R. Bernhardta, L. - E. Pettitiho, J. De Meyera, S. K. Martense, I. Foighela, A. N. Loizoua a M. A. Lopese Rochu (článek 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 4).

§ 4

Pan Ryssdal z titulu funkce předsedy Senátu (ust. 21 § 5) a prostřednictvím tajemníka Soudu konzultoval se zástupcem řecké vlády (dále jen vláda), delegátem Komise a právním zástupcem žadatele postup soudního řízení (ust. 37 § 1 a ust. 38). Na základě toho tajemník Soudu obdržel vyjádření žadatele a vlády 12. srpna 1992. 17. září tajemník Komise informoval tajemníka Soudu, že delegát Komise se vyjádří ve svém ústním přednesu. 13. srpna Komise předložila různé dokumenty, které si vyžádal tajemník soudu na základě požadavku vlády.

§ 5

V souladu s rozhodnutím předsedy Senátu se veřejné zasedání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 25. listopadu 1992. Soud předtím vykonal přípravné řízení. Před Soud předstoupily následující osoby:

a) za vládu:

P. Georgakopoulos, starší poradce Státního právního výboru - zástupce vlády, A. Marinos, soudce Nejvyššího správního soudu - právní poradce;

b) za Komisi:

C. L. Rozakis - delegát;

c) za žadatele:

P. Vegleris, dikigoros (právník), emeritní profesor Aténské univerzity - právní zástupce, P. Bitsaxis, dikigoros (právník) - poradce.

Soud vyslechl úvodní přednesy pana Georgakopoulou a pana Marinose za vládu, pana Rozakise za Komisi a pana Veglerise a Bitsaxise za žadatele, jakož i odpovědi na jejich otázky.

Skutková zjištění

I. Okolnosti případu

§ 6

Pan Minos Kokkinakis, obchodník v důchodu, řecké národnosti, se narodil v ortodoxní rodině v Sitii (Kréta) v roce 1919. Poté, co se stal Svědkem Jehovovým v roce 1936, byl více než 60 krát zadržen za proselytismus. Několikrát byl internován a ve výkonu trestu odnětí svobody. Internace, které byly nařizeny správními úřady za jeho činnost v záležitostech **náboženské** povahy, strávil na různých ostrovech v Egejském moři (třináct měsíců na Amorgosu v roce 1938, šest měsíců na Milosu v roce 1940 a dvanáct měsíců na Makronisosu v roce 1949). Tresty odnětí svobody, k nimž byl odsouzen soudy, byly uloženy za trestný čin proselytismu, (třikrát odsouzen na dva a půl měsíce v roce 1939 - byl prvním Svědkem Jehovovým, který byl odsouzen podle zákona Metaxovy vlády (viz odstavec 16 níže), čtyři a půl měsíce v roce 1949 a dva měsíce v roce 1962), za omezování svobody vyznání (osmnáct a půl měsíce v roce 1941) a za uspořádání **náboženského** shromáždění v soukromém domě (šest měsíců v roce 1952). Mezi rokem 1960 a 1970 byl žadatel čtyřikrát uvězněn a obžalován, avšak nebyl odsouzen.

§ 7

Dne 2. března 1986 on a jeho žena přišli do domu paní Kyriakakiové v Sitii a hovořili s ní. Manžel paní Kyriakakiové, jenž byl jáhnem v místním ortodoxním kostele, informoval policii, která zatkla pana a paní Kokkinakisovi a odvezla je na místní policejní stanici, kde strávili noc z 2. na 3. března 1986.

A. Soudní řízení u Trestního soudu v Lasithi

§ 8

Žadatel a jeho žena byli stíháni podle článku 4 zákona č. 1 363/1938, který pokládá proselytismus za trestný čin (viz odstavec 16 níže), a byli předáni soudnímu tribunálu Trestního soudu v Lasithi (trimeles plimmeliodikio), který nařídil líčení na 20. března 1986.

§ 9

Po zamítnutí námítky, že článek 4 tohoto zákona je protiústavní, trestní soud provedl důkaz výsledkem pana a paní Kyriakakiových, dále vyslechl svědka obhajoby a dva obžalované a téhož dne vynesl rozsudek: "(Obžalovaní), kteří patří k sektě Svědků Jehovových, se pokusili provést proselytisaci, přímo či nepřímo se pokusili vetřít do **náboženského** vyznání ortodoxních křesťanů, s úmyslem podrýt jejich víru tím, že využili jejich nezkušenost, jejich nízké intelektové schopnosti a naivitu. A to zejména tak, že přišli do domu (paní Kyriakakiové) - a sdělili jí, že přinášejí dobré zprávy; tvrdili, že přicházejí v naléhavé záležitosti, byli vpuštěni do domu a začali číst z bible, kterou interpretovali s důrazem na krále nebes, události, jež se ještě nestaly, ale ke kterým teprve dojde, etc., vyzývali ji prostřednictvím kritických a kvalifikovaných vysvětlení -, aby změnila svou ortodoxní křesťanskou víru." Soud shledal pana a paní Kokkinakisovi vinnými z proselytismu a odsoudil každého z nich ke čtyřem měsícům odnětí svobody, s případnou (podle článku 82 trestního zákona) možností přeměny v peněžitý trest 400 drachem za každý den odnětí svobody, a pokutě 10 000 drachem. Podle článku 76 trestního zákona také nařídil zabavení a zničení brožur, které zamýšleli prodat paní Kyriakakiové.

B. Soudní řízení před odvolacím soudem na Krétě

§ 10

Pan a paní Kokkinakisovi se proti tomuto rozsudku odvolali k odvolacímu soudu v Efetiu na Krétě. Odvolací soud zrušil rozsudek paní Kokkinakisové a potvrdil rozsudek jejího manžela, kterému však snížil trest odnětí svobody na tři měsíce nebo peněžitý trest 400 drachem za každý den odnětí svobody. Rozsudek byl dne 17. března 1987 odůvodněn následovně: "- bylo prokázáno, že s cílem rozšiřování článků víry sekty Svědků Jehovových (airesi), ke kterým obžalovaný náleží, se tento pokoušel přímo i nepřímo vetřít do **náboženského** vyznání osoby odlišného vyznání než je jeho, (v tomto případě) ortodoxní křesťanské víry, se záměrem změnit jejich víru tím, že zneužil její nezkušenosti, jejího nízkého intelektu a naivity. Konkrétně, v čase a v místě uvedeném ve spisovém materiálu, navštívil paní Georgii Kyriakakiovou a poté, co jí sdělil, že přináší dobré zprávy, přinutil ji, aby jej vpustila do domu. Tam jí začal vyprávět o politikovi Olofu Palmem a objasňovat své pacifistické názory. Poté vytáhl malou knížku obsahující vyznání víry příznivců výše zmíněné sekty a začal číst úryvky z Písma svatého, které dovedně rozebíral způsobem, kterému křesťanka nemohla čelit, aniž by měla odpovídající vzdělání v oblasti výkladu dogmat. Současně jí nabízel různé podobné knihy a obtěžujícím způsobem se pokoušel přímo i nepřímo podkopat její **náboženskou** víru. V důsledku toho musel být uznán vinným shora uvedeným trestným činem, v souladu s operativními ustanoveními (dále uvedenými), zatímco druhý obviněný, jeho žena Elissavet musela být viny zproštěna, s přihlédnutím k tomu, že nebyl žádný důkaz o tom, že se účastnila trestného činu spáchaného manželem, jehož pouze doprovázela." Jeden ze odvolacích soudců ve svém votu separatu, připojeném k rozsudku, vyjádřil tento názor: "- první obžalovaný by měl být rovněž zproštěn viny, jelikož žádný z důkazů nesvědčí o tom, že Georgia Kyriakaki - byla zvláště nízký intelekt nebo byla zvlášť naivní tak, aby obžalovaný byl způsobilý využít výhody - a (tudíž) vnuknout jí, aby se stala členem sekty Svědků Jehovových." Podle zápisu z jednání ze 17. března 1987 paní Kyriakaki učinila následující svědeckou výpověď: "Ihned se mnou začali mluvit o Olofu Palmem, zda byl či nebyl pacifistou, a o dalších věcech, na které se nepamatuji. Mluvili o věcech, kterým dobře nerozumím. Nebyl to rozhovor, ale jejich neustálý monolog -. Kdyby mi byli řekli, že jsou Svědci Jehovovi, nevpustila bych je dovnitř. Nevzpomínám si, zda se mnou mluvili o Království nebeském. Zůstali v domě asi 10 minut nebo čtvrt hodiny. To, co mi vyprávěli, mělo **náboženskou** povahu, a nevím, proč mi to říkali. Z počátku jsem ani nevěděla, jaký je účel jejich návštěvy. Pravděpodobně mi v té době říkali něco s cílem oslabit mou **náboženskou** víru, (avšak) tento rozhovor mou víru neovlivnil -".

C. Jednání před kasačním soudem

§ 11

Pan Kokkinakis se odvolal z důvodu právní kvalifikace. Tvrdil inter alia, že ustanovení zákona číslo 1 363/1938 odporuje článku 13 ústavy (viz odstavec 13 níže).

§ 12

Kasační soud (Arios Pagos) zamítl odvolání dne 22. dubna 1988. Odmítl tvrzení neústavnosti z následujících důvodů: "Článek 4 zákona č. 1 363/1938, nahrazený článkem 2 zákona č. 1 672/1939, provádějící články 1 a 2 ústavy, byl zaveden v souladu s Ústavou z roku 1911, tehdy platnou, jejíž článek 1 zakazoval proselytismus a jakékoli další zásahy proti převládajícímu **náboženství** v Řecku, zejména východní křesťanské ortodoxní **církvi**. Tento článek nejenže neodporuje článku 13 Ústavy z roku 1975, ale je plně slučitelný s ústavou, která uznává nedotknutelnost svobody **náboženského** vyznání a zajišťuje svobodu výkonu jakéhokoli známého **náboženství**, které se podrobí formálním ustanovením téže ústavy, zakazujícím proselytismus. Z toho vyplývá, že proselytismus je zakázán obecně, ať již směřuje proti kterémukoli **náboženství**, včetně dominujícího **náboženství**, jímž je v souladu s článkem 3 Ústavy z roku 1975 zejména křesťanská východní ortodoxní **církev**." Je třeba si povšimnout, že odvolací soud na Krétě svůj rozsudek podrobně odůvodnil s tím, že při použití napadených ustanovení byla dodržena Ústava z roku 1975. Podle názoru soudece, který nesouhlasil, by měl kasační soud zrušit rozsudek níže uvedeného soudu, jelikož byl chybně použit článek 4 zákona č. 1 363/1938, a to tím, že se nezmiňuje o slibech, kterými se obžalovaný údajně pokoušel narušit **náboženské** vyznání paní Kyriakakiové, a nepřikládat zvláštní význam nezkušenosti a nízkému intelektu paní Kyriakakiové.

II. Příslušné domácí právo a praxe

A. Zákonná ustanovení

1. Ústava

§ 13

Znění příslušných článků Ústavy z roku 1975:

Článek 3

1. Převládajícím **náboženstvím** v Řecku je východní ortodoxní křesťanská **církev**. Řecká ortodoxní **církev**, jejímž nejvyšším uznávaným představitelem je Pán Ježíš Kristus, je učení nerozlučně spjatá s velkou **církví** konstantinopolskou a s dalšími křesťanskými **církvemi**, které jsou součástí jejího společenství (omodoxi), neměnně

dodržuje, jako ostatní **církev**, posvátné apoštolské a synodální kánony a posvátné tradice. Je samosprávná a je spravována Svatým synodem skládajícím se ze všech úřadujících biskupů a je upraven a řízen pravidly **církevní** charty v souladu s ustanoveními Patriarchálního spisu z 29. června 1850 a zákona o synodu z 4. září 1928.

2. **Církevní** režim panující v určitých oblastech státu by neměl být považován za odporující ustanovením předcházejícího odstavce.

3. Text Písma svatého je neměnný. Oficiálně nesmí být přeložen do žádného jiného jazyka bez předchozího souhlasu samosprávné řecké **církev** a velké křesťanské **církev** v Konstantinopoli.

Článek 13

1. Svoboda **náboženského** vyznání je nedotknutelná. Požívání osobních a politických práv by nemělo záviset na **náboženském** vyznání jednotlivce.

2. Je zaručena svoboda výkonu jakéhokoli známého **náboženství**; jednotlivcům je zaručen svobodný výkon **náboženských** obřadů bez překážek a pod ochranou zákona. Provádění **náboženských** obřadů nesmí narušovat veřejný pořádek nebo veřejnou morálku. Proselytismus je zakázán.

3. Duchovní všech známých **náboženství** podléhají stejnému státnímu dohledu a jsou jim uloženy stejné povinnosti, jako duchovním převládajícího **náboženství**.

4. Nikdo nesmí být zproštěn plnění závazků vůči státu nebo odmítnout dodržovat zákony z důvodu svého **náboženského** přesvědčení.

5. Jinou přísahu a její formu než podle zákona nelze vyžadovat.

§ 14

Křesťanská východní ortodoxní **církev**, která během téměř čtyř století cizí okupace symbolizovala zachování řecké kultury a jazyka, se aktivně podílela na boji řeckého lidu za osvobození v takové míře, že helénismus je do určité míry s ortodoxní vírou totožný. Královský výnos z 23. června 1833 povolil "Prohlášení nezávislosti řecké **církev**" a popsal ji jako "samosprávnou". Následující ústavy Řecka označovaly tuto **církev** za "převládající". Naprostá většina obyvatelstva náleží k této **církv**i, a toto v řeckém pojetí představuje de iure i de facto **náboženství** samotného státu. Kromě toho tato **církev** plní velkou část administrativních a vzdělávacích funkcí státu (manželské a rodinné právo, povinná **náboženská** výuka, skládání přísahy členy vlády, atd.). Její role ve veřejném životě se mimo jiné odráží v přítomnosti ministra školství a **náboženských** věcí na zasedáních **církevních** hodnostářů, na kterých je volen aténský arcibiskup, a účastí zástupců **církev**e při všech oficiálních státních událostech; prezident republiky skládá přísahu k výkonu svého úřadu podle ortodoxního obřadu (článek 33 § 2 ústavy); oficiální kalendář se řídí kalendářem křesťanské východní ortodoxní **církev**e.

§ 15

Za vlády Otty I. (1832 - 62) se ortodoxní **církv**i, která si po dlouhou dobu stěžovala na propagandu Společnosti Bible, zaměřenou na mladé ortodoxní školní děti jménem evangelické **církev**e, podařilo do první ústavy (1844) včlenit klauzuli, zakazující "proselytismus a jakékoli jiné činy směřující vůči převažujícímu **náboženství**." Ústavy z roku 1864, 1911 a 1952 obsahovaly tutéž klauzuli. Ústava z roku 1975 zakazuje proselytismus všeobecně (článek 13 § 2 in fine - viz odstavec 13 výše); zákaz se vztahuje na všechna "známá **náboženství**", což znamená ta, jejichž doktrína není apokryfická a u nichž není požadováno tajné novosvěcení.

2. Zákony č. 1 363/1938 a 1 672/1939

§ 16

Během diktátorství Metaxase (1936 - 40) byl proselytismus poprvé prohlášen za trestný čin, a to článkem 4 zákona (anagostikos nomos) č. 1 363/1938. Následujícího roku byl tento článek novelizován článkem 2 zákona č. 1 672/1939, který definoval výraz "proselytismus ":

1. Kdo provádí proselytismus, bude potrestán odnětím svobody a peněžitým trestem v rozmezí od 1 000 do 50 000 drachem; dále bude pod policejním dozorem po dobu šesti měsíců až jednoho roku. Tyto doby určí soud při odsouzení pachatele. Dobu odnětí svobody nelze přeměnit na peněžitý trest.

2. Proselytismus představuje zejména jakýkoli přímý či nepřímý pokus narušit **náboženskou** víru osoby odlišného **náboženského** vyznání (eterodoxos) s cílem podryt její víru, ať již jakýmkoli návodem nebo jeho slibem, morální podporou, materiální pomocí, nebo podvodným způsobem či využitím její nezkušenosti, důvěry, potřeby, nízkého intelektu nebo naivity.

3. Spáchání takového trestného činu ve škole nebo vzdělávacím zařízení nebo dobročinné instituci představuje zvláště přitěžující okolnost.

B. Precedenční právo

§ 17

Rozsudkem číslo 2 276/1953 plenární zasedání Nejvyššího správního soudu (Symvoulío tis Epikratias) definovalo proselytismus takto:

Článek 1 ústavy, který zaručuje svobodný výkon jakéhokoli známého **náboženství** bez překážek a provádění bohoslužebných obřadů, zakazuje proselytismus a všechny další činnosti směřované vůči převažujícímu **náboženství**, křesťanské východní ortodoxní **církvi**. To znamená, že pouhá **náboženská** výuka není proselytismem, i kdyby poukazovala na chyby jiných **náboženství** a odlákala od nich možné stoupence, kteří by opustili své původní **náboženství** ze své vlastní svobodné vůle; je tomu tak proto, že **náboženská** výuka je svou povahou bohoslužebným obřadem prováděným svobodně a bez překážek. Kromě **náboženské** výuky, kterou lze svobodně provádět, je jakýkoli záměrný, neodbytný pokus odlákat stoupence od převažujícího **náboženství** prostředky, jež jsou nezákonné nebo morálně odsouzené, kvalifikován jako proselytismus, který je výše uvedenými články ústavy zakázán.

§ 18

Řecké soudy potvrdily, že osoby se dopustily proselytismu, jestliže "přirovnávaly svaté k figurkám zdobícím zed", svatého Gerasimose k "panákoví vycpanému bavlnou" a **církev** k "divadlu, tržišti a kinu"; kázaly a přitom ukazovaly obrázky zobrazující dav nutně oblečených lidí s tím, že "to jsou všichni, kteří nepřijímají mou víru" (kasační soud, rozsudek č. 271/1932, Themis XVIII, str. 19); slibovaly ortodoxním uprchlíkům přístřeší za velmi výhodných podmínek, přejdou-li k uniátské víře (Egejský odvolací soud, rozsudek č. 2 950/1930, Themis B, str. 103); nabízely stipendia pro studium v zahraničí (kasační soud, rozsudek 2 276/1953); posílaly ortodoxním kněžím brožury s doporučením je studovat a používat jejich obsah (kasační soud, rozsudek č. 59/1956, Nomiko Vima, 1956, č. 4, str. 736); distribuovaly zdarma "tak zvané **náboženské**" knihy a brožury "negramotným chudákům" nebo "malým školním dětem" (kasační soud, rozsudek č. 201/1961, Trestní anály XI, str. 472); nebo slibovaly mladým švadlenám zlepšení jejich zaměstnání, jestliže opustí ortodoxní **církev**, o jejichž kněžích tvrdily, že "vykořisťují společnost" (kasační soud, rozsudek č. 498/1961, Trestní anály XII, str. 212). Kasační soud rozhodl, že definice proselytismu v článku 4 zákona č. 1 363/1938 není v rozporu se zásadou, že trestný čin a trest smí být stanoven pouze zákonem. Trestní soud v Pireu toto potvrdil vydáním příkazu (voulevma) číslo 36/1962 (Časopis řeckých právníků, 1962, str. 421) s doplněním výrazu "zejména" do článku 4 zákona č. 1 363/1938 (viz odstavec 16 výše), který uváděl prostředky používané osobami páchajícími trestný čin a nikoliv popisem actus reus.

§ 19

Kasační soud nepovažoval seznam v článku 4 za vyčerpávající až do roku 1975. Rozsudkem číslo 997/1975 (Trestní anály XXVI, str. 380) přidal následující vysvětlení: "- to vyplývá z ustanovení článku 4 -, že proselytismus spočívá v přímém nebo nepřímém zasahování do **náboženské** víry jakýmkoli způsobem uvedeným samostatně v zákoně."

§ 20

Nedávno soud odsoudil Svědky Jehovovy za provozování sektářské doktríny "neodbytným způsobem" a z obviňování ortodoxní **církve**, že je "zdrojem utrpení světa" (Odvolací soud v Salonice, rozsudek č. 2 567/1988); za vstupování do domů jiných lidí pod rouškou křesťanství za účelem šíření Nového zákona (Florinský soud prvního stupně, rozsudek č. 128/1989); a za pokus klást knihy a brožury ortodoxnímu knězi ke kolům jeho auta, poté co jej zastavili (Lasithský soud první instance, rozsudek č. 357/1990). Rozsudkem číslo 1 304/1982 (Trestní anály XXXII, str. 502) kasační soud zrušil rozsudek odvolacího soudu v Aténách (č. 5 434/1981), protože při odsouzení Svědka Jehovova neměl oporu v zákoně. Odvolací soud pouze opakovал slova obžaloby a tudíž nevysvětlil, jak "neodbytná výuka doktríny sekty Svědků Jehovových" nebo "distribuce brožur sekty za minimální cenu" představovaly pokus narušit **náboženskou** víru stěžovatelů, ani neprokázal, jak pachatel využil jejich "nezkušenosti" a "nízkého intelektu". Kasační soud vrátil tento případ zvláště ustavené soudní stolici odvolacího soudu, který pachatele zprostil. Několik soudních rozhodnutí podobně potvrdilo, že trestný čin proselytismu nebyl spáchán tam, kde došlo k pouhé diskusi o víře Svědků Jehovových, kde byly brožury distribuovány dům od domu (Patraský odvolací soud, rozsudek č. 137/1988) nebo na ulici (Lariský odvolací soud, rozsudek č. 749/1986) nebo tam, kde principy sekty byly vysvětlovány bez jakéhokoli klamání ortodoxního křesťana (trestní soud v Trikkalasu, rozsudek č. 186/1986). V posledním případě bylo rozhodnuto, že být "negramotným venkovanem" nepostačuje pro označení "být naivní", viz článek 4, kde se uvádí osoba, kterou oslovil údajný proselyta (kasační soud, rozsudek č. 1 155/1978).

§ 21

Po revizi ústavy z roku 1975 Svědci Jehovovi zahájili soudní řízení týkající se ústavnosti článku 4 zákona č. 1 363/1938. Vznegli stížnost, že popis trestného činu je vágní, ale především namítali, že skutečným účelem zákona je zachování článku 1 a 2 tehdy platné ústavy (z roku 1911 - viz odstavec 12 výše), který zakazoval proselytismus namířený proti převládajícímu **náboženství**. V současné ústavě je tento zákaz rozšířen na všechna **náboženství** a již není dále zahrnut v kapitole týkající se **náboženství**, nýbrž v kapitole zabývající se lidskými a občanskými právy, a zejména v článku 13, který zaručuje svobodu vyznání v **náboženského** vyznání. Soudy vždy takové námitky protiústavnosti zamítaly, přestože měly rozsáhlou oporu v právní literatuře.

III. Svědkové Jehovovi v Řecku

§ 22

Hnutí Svědků Jehovových se objevilo v Řecku na počátku 20. století. Dnes se počet jejich členů odhaduje na 25 000 až 70 000. Členové náležejí k jedné z 338 kongregací, z nichž první byla vytvořena v Aténách v roce 1922.

§ 23

Od revize Ústavy z roku 1975 Nejvyšší správní soud několikrát rozhodl, že Svědkové Jehovovi splňují definici "známého **náboženství**" (rozsudky č. 2 105 a 2 106/1975, 4 635/1977, 2 484/1980, 4 620/1985, 790 a 3 533/1986 a 3 601/1990). Avšak některé soudy prvního stupně dále rozhodují opačně (soud první instance v Heraklionu, rozsudky č. 272/1984 a 87/1986). V roce 1986 Nejvyšší správní soud potvrdil (v rozsudku č. 3 533/1986), že rozhodnutí ministerstva, odmítající jmenování Svědka Jehovova za učitele literatury, bylo porušením svobody **náboženského** vyznání a v důsledku toho též porušením řecké ústavy.

§ 24

Podle statistiky poskytnuté žadatelem bylo 4 400 Svědků Jehovových uvězněno mezi rokem 1975 (když byla obnovena demokracie) a rokem 1992. Z nich 1 233 bylo postaveno před soud a 208 bylo odsouzeno. Dříve bývali Svědkové Jehovovi souzeni podle zákona č. 117/1936, za bránění komunismu a jeho následkům, a zákona č. 1 075/1938, o zachování společenského pořádku. Vláda proti těmto číselným údajům žadatele nic nenamítala. Zdůraznila však, že počet případů odsouzení Svědků Jehovových se zmenšuje. Z celkového počtu 260 lidí uvězněných od roku 1991 do 1992 bylo odsouzeno pouze 7.

Jednání před Komisí

§ 25

Pan Kokkinakis podal žádost ke Komisi 22. srpna 1988. Tvrdil, že jeho odsouzení za proselytismus bylo porušením práv, zajištěných článkem 7, 9 a 10 Úmluvy. Vycházel i z článku 5 § 1 a článku 6 §§ 1 a 2.

§ 26

Dne 7. prosince 1990 Komise prohlásila jeho žádost (č. 14 307/88) za přípustnou, s výjimkou stížnosti vycházející z článku 5 a 6, kterou prohlásila za nepřípustnou, jelikož byla nepodložená. Ve své zprávě z 3. prosince 1991 (dle článku 31), Komise vyjádřila stanovisko, že (a) nedošlo k porušení článku 7 (jedenáct hlasů ku dvěma); (b) došlo k porušení článku 9 (jednohlasně); a (c) samostatný problém podle článku 10 zde nevznikl (deset hlasů k jednomu). Úplné znění stanoviska Komise a dvou samostatných stanovisek, je obsaženo ve zprávě, která je přílohou tohoto rozsudku.

Právní zjištění

§ 27

Pan Kokkinakis vznesl stížnost proti svému odsouzení za proselytismus; považoval to za porušení článků 7, 9 a 10 Úmluvy a článku 14 společně s článkem 9.

I. Domnělé porušení článku 9

§ 28

Žadatelovy stížnosti se týkaly především omezení výkonu **náboženské** svobody. Podle toho by měl soud začít rozbořem článku 9, který říká:

1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a **náboženského** vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své **náboženské** vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevovat své **náboženské** vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním **náboženských** úkonů a zachováváním obřadů.

2. Svobody projevovat **náboženské** vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

§ 29

Žadatel namítal nejen to, co sám považoval za chybnou interpretaci článku 4 zákona č. 1 363/1938. Jeho podání se soustředilo na širší problém, zda uzákonění bylo slučitelné s právem zakotveným v článku 9 Úmluvy, které, jak argumentoval, bylo součástí řeckého práva od roku 1953, a které se stalo precedentem podle ústavy proti všem protichůdným zákonům. Zdůraznil logickou a právní obtížnost vyznačení byť jen zčásti zřetelné dělící čáry mezi proselytismem a svobodou měnit své **náboženství** nebo víru, buď sám či ve společnosti s jinými, na veřejnosti a v soukromí ji projevovat, což zahrnuje všechny formy vyučování, zveřejňování a kázání mezi lidmi. Zákaz proselytismu, který byl prohlášen za trestný čin v době Metaxova diktátorství, byl nejen neústavní, tvrdil pan Kokkinakis, ale také vytvářel společně s ostatními klauzulemi zákona č. 1 363/1938 "arsenál zákazů a hrozeb trestů" visící nad všemi přívrženci všech vyznání a vír. Pan Kokkinakis si v neposlední řadě stěžoval na selektivní aplikaci tohoto zákona správními a soudními úřady, předčící "dokonce nejdivočejší akademické domněnky"; pro představu, např. existuje možnost stížnosti, kterou vznesl katolický kněz nebo protestantský duchovní vůči pravověrnému věřícímu, který se pokusil odlákat jednu z oveček. To by bylo mnohem méně pravděpodobné, než že by pravověrný věřící křesťan byl vyšetřován za provádění proselytismu ve prospěch "převládajícího **náboženství**".

§ 30

Podle tvrzení vlády existovala v Řecku svoboda ve vyznávání všech **náboženství**; **náboženští** přívrženci požívali práva vyjadřovat svou víru svobodně a pokoušet se ovlivnit víru ostatních. Přinášení křesťanského svědectví je povinností všech **církví** a všech křesťanů, avšak je velký rozdíl mezi přinášením svědectví a "proselytismem, který spočívá v užívání klamných, nehodných a nemorálních prostředků, jakož i těžení z chudoby, nízkého intelektu a nezkušenosti svých bližních." Článek 4 zakazoval tento druh proselytismu - jako o "nesprávném" proselytismu se zmiňoval Evropský soud ve svém rozsudku sporu Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen versus Dánsko ze 7. prosince 1976 (série A č. 23, str. 28, 54) - nikoliv samo **náboženské** vyučování. Kromě toho přesně tuto definici proselytismu přijaly řecké soudy.

A. Obecné zásady

§ 31

Jak je uvedeno v článku 9, svoboda myšlení, svědomí a **náboženského** vyznání je jedním ze základů "demokratické společnosti" ve smyslu Úmluvy. Je to ve svých **náboženských** dimenzích jeden z nejdůležitějších prvků, který spoluvytváří identitu věřících a jejich způsob života, ale je také zároveň cenným přínosem pro ateisty, agnostiky, skeptiky a nezúčastněné. Pluralita je neoddělitelná od demokratické společnosti, o kterou se dříve bojovalo po celá staletí a která na ní závisí. Zatímco **náboženská** svobody je zejména věcí svědomí jednotlivce, zahrnuje v sobě také inter alia svobodu "projevovat (své) **náboženství**". Přinášení svědectví slovem a skutkem je vázáno na existenci **náboženského** vyznání. Podle článku 9 se svobodná manifestace svého **náboženství** neprovádí pouze ve společnosti jiných lidí "na veřejnosti" a v kruhu těch, kteří vyznávají stejnou víru, ale lze ji také vykonávat "sám" a "v soukromí"; kromě jiného zahrnuje právo pokoušet se přesvědčovat svého bližního, například "vyučováním"; v opačném případě by "právo na změnu svého **náboženství** nebo víry", obsažené v článku 9, pravděpodobně zůstalo mrtvou literou.

§ 32

Požadavky článku 9 se odrážejí v řecké ústavě do té míry, že článek 13 zmíněné ústavy deklaruje svobodu **náboženského** vyznání, která je nedotknutelná a zaručuje svobodu provádění jakéhokoli známého **náboženství** (viz odstavec 13 výše). Svědkové Jehovovi podle tohoto požívají statut "známého **náboženství**" a výhod z toho vyplývajících s ohledem na zvyklosti (viz odstavec 55 až 23 výše).

§ 33

Hlavní rysy práv, zaručených v článku 9 § 1, se také odrážejí ve znění paragrafu, obsahujícího rovněž jejich omezení. Na rozdíl od druhých paragrafů článků 8, 10 a 11, které zahrnují všechna práva zmíněná v prvních paragrafech těchto

článků, článek 9 hovoří pouze o "svobodě projevovat své **náboženství** nebo víru". To znamená uznání toho, že v demokratických společnostech, ve kterých spolu žije vedle sebe několik **náboženství** uvnitř jedné a téže populace, může být nezbytné omezit tuto svobodu, aby byly sjednoceny zájmy různých skupin, a aby bylo zabezpečeno respektování víry každého občana.

§ 34

Podle vlády lze taková omezení v řeckém právním systému nalézt. Článek 13 Ústavy z roku 1975 zakazuje proselytismus všem **náboženstvím** bez rozdílu a článek 4 zákona č. 1 363/1938, který připojuje trestní postih k tomuto zákazu, byl přes svůj historický a politický původ potvrzen několika nástupnickými demokratickými vládami. Jediným cílem článku 4 byla ochrana víry ostatních spoluobčanů před aktivitami těch, kteří by podřývali jejich důstojnost a osobnost.

§ 35

Soud vždy řeší jen specifické případy. Nicméně musí přihlížet k předcházejícím ustanovením, jelikož skutek, na který si žadatel stěžoval, vznikl jejich použitím (viz mutatis mutandis rozsudek sporu the de Geouffre de la Pradelle versus Francie z 16. prosince 1992, série A, č. 253 - B, str. 42, § 31).

B. Použití zásad

§ 36

Rozsudek vynesený trestním soudem v Lasithi a poté snížený odvolacím soudem na Krétě (viz odstavce 9 až 10 výše) se rovnal zásahu do výkonu práva svobodně projevovat "(své) vyznání" panem Kokkinakisem. Takový zásah odporuje článku 9, ledaže je "stanoven zákonem", je zaměřen na jeden nebo více zákonných záměrů paragrafu 2 a je pro jejich dosažení "nezbytný v demokratické společnosti".

1. "Stanoveno zákonem"

§ 37

Žadatel prohlásil, že v jeho tvrzení, vztahujícím se k článku 7, byla také použita věta "stanoveno zákonem". Soud se jím bude zabývat z tohoto hlediska.

§ 38

Pan Kokkinakis napadl vlastní znění článku 4 zákona 1 368/1938. Kritizoval neexistenci jakéhokoli popisu "objektivní podstaty" trestného činu proselytismu. Považoval to za záměrné, s cílem umožnit, aby jakýkoli druh **náboženské** konverze nebo komunikace mohl být postižen tímto ustanovením. Zmínil se o nebezpečí neurčitosti a možnosti extenzivního výkladu ze strany policie a často také soudů. Důvodem je použití neurčité terminologie v tomto odstavci, jako "zejména" a "nepřímý pokus" narušit **náboženskou** víru jiného. Jestliže by měl být potrestán neortodoxní křesťan dokonce i za nabízení morální podpory nebo materiální pomoci, rovnalo by se to potrestání činu, který nařizuje každé **náboženství** a který připouští trestní řád v některých případech nouze. Zákon č. 1 672/1939 (viz odstavec 16 výše) zrušil původní znění článku 4, a to "opakované verbování", a zachoval všechny neurčité výrazy umožňující postih všeho, pouze používal stručnější, ale obdobně "pedantský" styl umožňující trvalé umlčování neortodoxních křesťanů. V důsledku toho nemůže žádný občan svým chováním toto ustanovení respektovat. Kromě toho článek 4 zákona č. 1 363/1938 byl neslučitelný s článkem 13 ústavy.

§ 39

Vláda na druhé straně stále tvrdila, že článek 4 definoval proselytismus přesně a zevrubně; uváděl všechny náležitosti trestného činu. Použití příslovcové fráze "zejména" nemělo žádný význam, jelikož se vztahovalo pouze ke způsobu, kterým mohl být trestný čin spáchán; indikativní seznamy tohoto druhu byly mimo jiné obvykle zahrnuty v trestních zákonech. V neposlední řadě objektivní stránka trestného činu nechyběla, ale spočívala v pokusu změnit podstatné okolnosti **náboženské** víry jiného.

§ 40

Soud již vzal v úvahu, že znění mnoha zákonů není absolutně přesné. Potřeba vyhýbat se nadměrné přísnosti a držet krok s měnícími se okolnostmi znamená, že v mnohých zákonech je použito výrazů více či méně neurčitých (viz např. mutatis mutandis, rozsudek sporu Müller a spol. versus Švýcarsko z 24. května 1988, série A, č. 133, str. 20, § 29). To

se také týká ustanovení trestního práva o proselytismu. Výklad a použití takových ustanovení závisí na praxi. V tomto stupni existoval soubor uspořádaného precedenčního práva (viz odstavce 17 až 20 výše). Toto precedenční právo, které bylo publikováno a bylo volně přístupné, doplnilo literu článku 4 a jako takové umožňovalo panu Kokkinakisovi přizpůsobit mu své jednání. Co se týče ústavnosti článku 4 zákona č. 1 363/1938, Soud opakuje, že v prvním stupni je výklad a užití domácího práva na státních úřadech, zejména soudech (viz poslední precedenční případ rozsudek sporu Hadjianastassiou versus Řecko z 16. prosince 1992, série A č. 252, str. 18 § 42). Řecké soudy, které se musely zabývat tímto problémem, rozhodly, že zde nedochází k neslučitelnosti (viz odstavec 21 výše).

§ 41

Opatření napadené stížností bylo "stanoveno zákonem" ve smyslu článku 9 § 2 Úmluvy.

2. Účel zákona

§ 42

Vláda tvrdila, že demokratický stát musel zajistit pokojné požívání osobních svobod všem, kteří žijí na jeho území. Jestliže by však ochrana osobní **náboženské** víry a důstojnosti před pokusy tyto nemorálně a klamně ovlivňovat nebyla dostatečně poskytována, pak by článek 9 § 2 byl v praxi zcela zbytečný.

§ 43

Podle tvrzení žadatele bylo **náboženské** vyznání součástí "neustále obnovovaného toku lidských myšlenek" a bylo nemožné, aby jeho vytváření bylo vyloučeno z veřejné diskuse. Spravedlivá rovnováha osobních práv představuje nutnost akceptovat, aby myšlenky jiných podléhaly minimálnímu vlivu, jinak by výsledkem byla "podivná společnost mlčících tvorů, kteří by (snad) mysleli, ale - nevyjadřovali se, mluvili (b), ale - spolu nekomunikovali, a to (by) představovalo existenci, ale - nikoliv spolužití".

§ 44

Vzhledem k okolnostem případu a výrazům použitým v soudních rozhodnutích je Soud názoru, že napadená opatření sledují účel zákona podle článku 9 § 2, zejména co se týče ochrany práv a svobod druhého, a spoléhá se na vládu.

3. "Nezbytné v demokratické společnosti"

§ 45

Pan Kokkinakis nepovažoval za nezbytné v demokratické společnosti zakázat spoluobčanu mluvit, jestliže si přišel ke svému sousedovi o **náboženství** pohovořit. Chtěl vědět, jak by mohla diskuse vedená s přesvědčením a založená na svatých knihách, známých všem křesťanům, porušit práva druhého. Paní Kyriakaki byla zkušená a inteligentní dospělá žena; bez opovrhování základními lidskými právy by Svědek Jehovův nemohl spáchat trestný čin jen tím, že hovořil se ženou jáhna. Kromě toho odvolací soud na Krétě, ačkoli fakta jemu předložená byla přesná a absolutně jasná, nebyl schopen stanovit přímou nebo nepřímou povahu pokusu žadatele o narušení **náboženské** víry stěžovatelky; z jeho odůvodnění je zřejmé, že odsoudil žadatele "ne za to, co spáchal, ale za to, kým byl". Komise v podstatě tento argument přijala.

§ 46

Vláda naproti tomu tvrdila, že řecké soudy vycházely z jasných skutkových zjištění, která zakládají trestný čin proselytismu: naléhání pana Kokkinakise na vstup do domu paní Kyriakakiové pod falešnou záminkou; způsob, jakým se k ní choval, aby si získal její důvěru; a jeho "dovedná" analýza Písma svatého kalkulovala s oklamáním stěžovatelky, která neměla jakékoli "odpovídající argumenty pro svou víru" (viz odstavce 9 až 10 výše). Soudy zdůraznily, že pokud stát zůstává lhostejný k útokům na svobodu **náboženské** víry, mohlo by dojít k vážným nepokojům, který by pravděpodobně narušily sociální smír ve společnosti.

§ 47

Soud rozhodně potvrdil, že smluvním stranám Úmluvy je nutné ponechat určitý manévrovací prostor pro stanovení možnosti, rozsahu a nezbytnosti zasahování, ale tento prostor je předmětem evropského dohledu, zahrnujícího jak legislativu, tak rozhodnutí, jež ji aplikují, spolu s rozsudky nezávislých soudů. Úkolem Soudu je stanovit, zda opatření, přijatá na státní úrovni, jsou v zásadě oprávněná a přiměřená. Aby bylo možno vydat rozhodnutí o posledním bodu, Soud musí zvážit požadavky ochrany práv a svobod ostatních občanů proti chování, ze kterého byl žadatel obviněn.

Při výkonu dohlížecí pravomoci Soud musí přihlížet k napadeným soudním rozhodnutím a vzít v potaz pozadí případu jako celku (viz *inter alia* a *mutatis mutandis* rozsudek sporu *Barfod versus Dánsko* z 22. února 1989, série A, č. 149, str. 12, § 28).

§ 48

Za prvé je třeba rozlišit mezi přinášením křesťanského svědectví a nesprávným proselytismem. Prvně zmíněná činnost odpovídá pravdivému evangelium, o kterém byla sepsána zpráva pod patronací Světové rady **církví**, jež je považuje za základní poslání a odpovědnost každého křesťana a každé **církve**. Proselytismus představuje jeho rozklad a deformaci. Může, podle stejné zprávy, používat formy činností, nabízejících materiální nebo sociální výhody se záměrem získat pro **církev** nové členy nebo vykonávat nevhodný nátlak na lidi v neštěstí nebo nouzi; může dokonce znamenat použití násilí nebo vymývání mozku; v zásadě je neslučitelné s respektováním svobody myšlení a **náboženství** ostatních. Zkoumání článku 4 zákona č. 1 363/1938 ukazuje, že relevantní kritéria přijatá řeckou legislativou jsou slučitelná s posledně jmenovaným zákonem a doposud byla určena pouze pro trestání nesprávného proselytismu, který Soud v tomto případě nemusí teoreticky definovat.

§ 49

Soud však poznamenává, že ve svém odůvodnění řecké soudy rozhodly o žadatelově odpovědnosti jen na základě pouhého opakování znění článku 4 a neurčily dostatečně, jakým způsobem a jakými nevhodnými prostředky se obviněný pokoušel přesvědčit svého bližního. Ani jedna ze skutečností, které byly uvedeny, nepotvrzuje tato zjištění. Neprokázalo se, že odsouzení žadatele bylo odůvodněno okolnostmi tohoto případu a naléhavou sociální potřebou. Tudíž napadené opatření se nejeví přiměřeným k dosažení zákonného cíle a v důsledku toho "nezbytným v demokratické společnosti - v zájmu ochrany práv a svobod jiných."

§ 50

Závěrem lze konstatovat, že došlo k porušení článku 9 Úmluvy.

II. Údajné porušení článku 7

§ 51

Pan Kokkinakis vycházel také z článku 7, který stanoví:

1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.
2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy. Tvrdil, že trestní ustanovení musí být slučitelné s tímto článkem a musí být dostatečně přesné a jasné (viz odstavce 37 až 38 výše). Prohlásil, že pokud se týká článku 4 zákona č. 1 363/1938, tomu tak nebylo.

§ 52

Soud zdůrazňuje, že článek 7 § 1 Úmluvy se neomezuje pouze na zákaz retroaktivity trestního práva v neprospěch obviněného. Také všeobecně představuje zásadu, že trestný čin může být definován jen zákonem a jen zákon musí stanovit trest (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), a zásadu, že trestní právo nesmí být rozšířeně vykládáno v neprospěch obviněného, např. analogií; vyplývá to z toho, že trestný čin musí být v zákoně jasně definován. Tato podmínka je splněna tam, kde se jednotlivec může ze znění příslušného ustanovení, a je-li zapotřebí, pomocí výkladu soudu dozvědět, které činy a opomenutí zakládají jeho trestní odpovědnost. Zdá se, že tomu tak skutečně bylo v tomto případě; z tohoto hlediska soud odkazuje na odstavce 40 až 41 tohoto rozsudku.

§ 53

Závěrem lze konstatovat, že k porušení článku 7 této Úmluvy nedošlo.

III. Údajné porušení článku 10

§ 54

Žadatel se dále spoléhal na svobodu projevu, zaručenou článkem 10. Prohlásil, že byl obžalován nejen za své přesvědčení a šíření svých náboženských názorů, ale také za všeobecné sociální a filozofické otázky, protože i odvolací soud na Krétě zaznamenal, že hovořil s paní Kyriakakiovou o politikovi Olofu Palmem a vyjadřoval pacifistické názory.

§ 55

S ohledem na své rozhodnutí o článku 9 (viz odstavec 50 výše) Soud, jakož i Komise, nepovažují za nutné tuto stížnost zkoumat.

IV. Údajné porušení článku 14 v souvislosti s článkem 9

§ 56

Žadatel ve svém vyjádření z 5. srpna 1992 také tvrdil, že je obětí diskriminace v rozporu s článkem 14 ve spojení s článkem 9. Konstatoval, že diskriminace vznikla z chyb v článku 4 zákona č. 1 363/1938 nebo z jeho použití.

§ 57

Ačkoliv to nebylo předneseno před Komisí, tato stížnost se vztahuje ke stejné skutečnosti jako stížnost podle článku 7 a 9; se zřetelem k závěru v odstavci 50 výše však Soud považuje za nezbytné se jí zabývat.

V. Aplikace článku 50

§ 58

Podle článku 50 Úmluvy

Jestliže Soud zjistí, že rozhodnutí nebo opatření soudního nebo každého jiného orgánu Vysoké smluvní strany je zcela nebo částečně v rozporu se závazky vyplývajícími z této Úmluvy, a jestliže vnitrostátní právo této strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového rozhodnutí nebo opatření, rozhodnutí Soudu přiznává v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.

§ 59

Při projednávání stížnosti žadatel nejprve požadoval náhradu škody ve výši 500 000 drachem (GRD) za nepeněžitou škodu. Soud vzal v úvahu, že utrpěl tuto škodu, a přes opačné stanovisko vlády dovedl, že shledané porušení (článku), nepředstavuje pro něj dostatečnou kompenzaci. Po provedení odhadu na srovnatelné bázi tak, jak to požaduje článek 50, mu uděluje z tohoto titulu 400 000 GRD.

§ 60

Za náklady a výdaje vztahující se k soudnímu řízení v Řecku a před institucemi Úmluvy, požadoval pan Kokkinakis částku 2 789 500 GRD, kterou jmenovitě doložil. Vláda považovala tuto částku za přehnanou. Zejména popírala (a) potřebu stěžovatele nechat se zastupovat dvěma právníky před řeckými soudy a Evropským soudem a nechat se zastupovat aténskými právníky před krétským soudem; (b) potřebu pana Kokkinakise zúčastnit se jednání kasačního soudu. Zástupce Komise, jakož i Soud nicméně shledávají nárok za opodstatněný a v důsledku toho jej připouštějí v plné výši.

Z těchto důvodů Soud:

1. Potvrzuje šesti hlasy ku třem, že došlo k porušení článku 9;
2. Potvrzuje osmi hlasy k jednomu, že nedošlo k porušení článku 7;
3. Potvrzuje jednomyslně, že není nutné prošetřit případ podle článku 10 nebo článku 14 ve vztahu k článku 9;
4. Potvrzuje jednomyslně, že odpovědný stát je povinen vyplatit žadateli během tří měsíců 400 000 (čtyři st tisíc) drachem za nepeněžitou škodu a 2 789 500 (dva miliony sedm set osmdesát devět tisíc pět set) drachem za náklady a výdaje.

Rozsudek je vyhotoven v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášen na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 25. května 1993.

Marc-André **Eissen** v. r.
tajemník Soudu
Rolv **Ryssdal** v. r.
předseda